

روزشمار جنگ

پنجشنبه

۱۰ شهریور ۱۳۶۲

۲۳ ذی‌قعدة ۱۴۰۳

۱ سپتامبر ۱۹۸۳

۱۴۵

در پی طرح دیدگاه‌های متفاوت درمورد اولویت‌بندی اهداف سه‌گانه جبهه جنوبی منطقه عملیاتی والفجر ۴ در مریوان (مارو، پنجوین و سورن)* امروز در جلسه فرماندهان کل سپاه و فرمانده نیروی زمینی ارتش پس از بررسی این اولویت‌ها اجرای عملیات در دو محور پنجوین و ارتفاعات سورن، تصویب و ابلاغ شد.

در جلسه‌ای که امروز با حضور محسن رضایی فرمانده کل سپاه، علی صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش و غلامعلی رشید معاونت عملیات قرارگاه خاتم‌الانبیا^(ص) در تهران تشکیل شد، ابتدا غلامعلی رشید با ارائه گزارشی از جلسات دو روز پیش فرماندهان قرارگاه‌های حمزه سیدالشهدا و مقدم حمزه مسائل و مشکلات اجرای عملیات در دو محور پنجوین و ارتفاعات سورن را تبیین کرد. سپس، جلسه‌ای خصوصی بین فرمانده سپاه و فرمانده نیروی زمینی ارتش برگزار و مقرر شد عملیات در هر دو محور پنجوین و ارتفاعات سورن اجرا شود. طبق این تصمیم باید لشکر ۱۴ امام حسین^(ع) و تیپ ۲ لشکر ۲۱ بر روی ارتفاعات سورن عمل کنند. این در حالی است که دو روز پیش فرمانده لشکر ۱۴ امام حسین^(ع) عملیات بر روی سورن را با اکراه و مشروط بر اینکه در جناح سمت راست (پنجوین) یک لشکر قوی نظیر لشکر ۲۷ حضرت رسول^(ص) عمل کند، پذیرفته بود.^(۱)

غلامعلی رشید معاونت عملیات قرارگاه خاتم‌الانبیا^(ص) با وجود مخالفت با اجرای هم‌زمان عملیات در دو محور پنجوین و ارتفاعات سورن، تصمیمات اتخاذشده در جلسه فرماندهان ارتش و سپاه را به قرارگاه مقدم حمزه ابلاغ کرد.^(۲)

* دو روز قبل فرماندهان قرارگاه‌های حمزه سیدالشهدا و مقدم حمزه در جلسه‌ای به بررسی و اولویت‌بندی اهداف عملیات والفجر ۴ پرداختند. برای کسب اطلاعات بیشتر به روزشمار ۱۳۶۲/۶/۸ مراجعه کنید.

۱۴۶

به دنبال تهدیدات اخیر ارتش عراق مبنی بر بمباران مناطق کردنشین، امروز جنگنده‌های عراقی چند شهر از جمله سنندج، پاوه و مریوان (عقبه عملیات والفجر ۴ در دهانه شیلر)* را هدف حملات و تجاوزات هوایی خود قرار دادند. بر اثر بمباران‌های شدید مریوان، تلفات و خسارات سنگینی به مردم و اماکن غیرنظامی وارد شد.

بر اساس گزارش رکن ۲ قرارگاه عملیاتی شمال غرب کشور، اولین حمله جنگنده‌های عراقی به مریوان در ساعت ۹:۴۵ صورت گرفت.^(۳) گزارش تلفنی فرماندار مریوان حاکی است که در ساعت ۱۵:۱۰، مجدداً ۳ تا ۴ هواپیمای عراقی از جهات مختلف، اطراف و داخل شهر را با حدود ۴۰ تا ۵۰ راکت بمباران کردند.^(۴) فرمانداری مریوان در گزارش بعدی خود تعداد هواپیماهای عراقی را ۶ تا ۹ فروند و تعداد راکت‌ها و بمب‌ها را حدود ۱۰۰ عدد اعلام کرد. بر اساس همین گزارش، پادگان، پایگاه‌های اطراف شهر، ورودی جاده سنندج به مریوان و قسمتی از همین جاده، کارخانه برق، یک مدرسه، تعدادی واحد مسکونی و یک گله دام، هدف حمله قرار گرفتند که بر اثر آن مدرسه و تعدادی از خانه‌ها خسارت دیدند و ۱۲۰ رأس گاو و گوساله نیز تلف شدند. در پی این حمله، تعداد زیادی از مردم شهر را ترک کردند.^(۵)

استاندارداری کردستان نیز گزارش داد که در ساعت ۱۰:۳۰ امروز، بین ۶ تا ۱۸ جنگنده عراقی و در ساعت ۱۳:۱۲، ۴ فروند هواپیمای دشمن بار دیگر مریوان را بمباران کردند که این امر باعث آتش‌سوزی‌های زیادی در سطح شهر شد. طبق این گزارش اغلب مناطق شهر بمباران شده است.^(۶) در گزارش شهرداری مریوان تعداد شهدا ۷۵ نفر، مجروحان ۲۰۰ نفر و اماکن آسیب‌دیده ۵۰۰ باب ذکر شده است. بر اساس این گزارش، آب و برق شهر قطع شده و اکثر مردم نیز شهر را تخلیه کرده‌اند و در عین حال بیش از ۳۰ بمب عمل نکرده در نقاط مختلف شهر و اطراف آن وجود دارد. همچنین بر اثر حملات یکی از افسران شهرداری پادگان مریوان، زخمی شده^(۷) و ۴ نفر از اعضای لشکر ۱۴ امام حسین^(ع) به شهادت رسیدند.^(۸)

رادیو صوت الجماهير عراق به نقل از اطلاعیه نظامی ارتش عراق، بمباران شدید مناطق مسکونی مریوان را حمله به مواضع نظامی قلمداد و اعلام کرد: «جنگنده‌های نیروی هوایی توانمند ما روز جاری طی حملات جسورانه و موفقیت‌آمیز بر روی مواضع و مناطق استقرار دشمن در بخش شمالی جبهه و اهداف نظامی و مراکز تمرکز قوای ایرانی در داخل خاک دشمن، تلفات و ضایعات مؤثر و قابل توجهی به آنها وارد آوردند و آتش برخاسته از مواضع و تجهیزات مورد هدف قرار گرفته دشمن مشاهده گردید. ...»^(۹)

رادیو بی‌بی‌سی نیز امشب به نقل از رادیو تهران درباره حملات هوایی عراق به مریوان

* ارتش عراق به منظور پیشگیری از اجرای عملیات والفجر ۴ اقدام به بمباران شهرهای مریوان و بانه کرد. توضیحات بیشتر در این زمینه در ضمیمه گزارش آمده است.

گزارش داد: در بمباران امروز مریوان، «۵ نفر کشته و ۱۷ تن مجروح شدند. این دومین بار در هفته جاری است که از حمله هواپیماهای عراقی به شهر مریوان گزارش داده می‌شود.»^(۱۰)

امروز علاوه بر مریوان، مناطق دیگری از کردستان نیز هدف تجاوزات هوایی عراق قرار گرفت. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، ساعت ۱۱، چند فروند هواپیمای عراقی وارد حریم هوایی سنندج شدند که واکنش سریع پدافند هوایی، آنها را وادار به ترک منطقه کرد. طبق همین گزارش، از دیروز در سنندج شایعه شده است که هواپیماهای عراقی اطلاعاتیه‌هایی را پخش کرده‌اند مبنی بر اینکه کلیه مناطق مسکونی و اطراف مراکز نظامی باید تخلیه شود؛^(۱۱) چراکه هواپیماهای عراقی قصد دارند روز ۱۵/۶/۱۳۶۲ این شهر را بمباران کنند. این شایعه موجب شده است که شماری از مردم و افرادی که در نزدیکی مراکز نظامی سکونت دارند منازل خود را تخلیه و مغازه‌هایشان را تعطیل کنند.^(۱۲)

همچنین ساعت ۱۰ صبح امروز، یکی از روستاهای اطراف نودشه به نام داریان بمباران شد. این حادثه تلفاتی به دنبال نداشت. دو ساعت بعد نیز ۵ فروند میگ عراقی در حریم هوایی پاوه مشاهده شدند که آتش پدافند هوایی، آنها را مجبور به ترک منطقه کرد.^(۱۳)

۱۴۷

آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور و رئیس شورای عالی دفاع به دنبال حملات جنگنده‌های عراقی به شهر مریوان و بمباران شدید این شهر، پیامی را خطاب به مردم مریوان و مسلمانان کرد صادر کرد. متن کامل پیام رئیس‌جمهور به این شرح است:

«باسمه تعالی

مردم شرافتمند مریوان - خواهران و برادران مسلمان کُرد

با بمباران شهر قهرمان و مقاوم مریوان توسط رژیم خودفروخته عراق که در آن جمعی از خواهران و برادران بی‌گناه و بی‌دفاع کُرد شهید و مجروح شدند، یک بار دیگر از چهره پلید حکام خونخوار عراق - این دشمنان خدا و بشریت - پرده برگرفت و یک بار دیگر ثابت کرد که ادعای صلح‌طلبی رژیم متجاوز عراق فریبی بیش نیست. بوق‌های تبلیغاتی ابرقدرت‌های شرق و غرب که از طرفی به حمایت کامل از رژیم بغداد برخاسته‌اند و از طرفی دیگر، در عین مشاهده این جنایات، صلح‌خواهی رژیم بغداد را تبلیغ می‌کنند، قصدی جز اغوای ملت‌ها ندارند. ابرقدرت‌ها می‌خواهند با بمباران مناطق مسکونی و شهرهای بی‌دفاع، منطق زور و قانون جنگل را بر روابط بین‌المللی حاکم کنند و به خیال خود با تکرار این جنایات، ایران اسلامی را به قبول صلح تحمیلی و خفت‌بار وادار سازند. اما فرزندان سلحشور شما در جبهه‌های نبرد با اتکا به نیروی ایمان می‌روند تا ضربات قاطع را بر پیکر سپاه کفر وارد آورند. اینجانب اطمینان دارم که رزمندگان دلاور اسلام عن‌قریب انتقام خون این شهیدان عزیز و همه شهدای جنگ تحمیلی را از

رژیم کافر و مزدور عراق خواهند گرفت. شهادت عزیزانتان را به شما مردم مسلمان مریوان تسلیت می‌گویم و از رزمندگان دلیر جبهه حق علیه باطل انتظار دارم با استواری و دلاوری، دشمن زبون و از خدا بی‌خبر را در مصاف رو در رو تا اضمحلال کامل آسوده نگذارند. به امید پیروزی اسلام و مسلمین. سیدعلی خامنه‌ای - رئیس‌جمهوری اسلامی ایران.^(۱۴)

گفتنی است دفتر نمایندگان مناطق کردنشین در مجلس شورای اسلامی و استانداری کردستان نیز این حمله را محکوم کردند.^(۱۵)

۱۴۸

پایگاه‌ها و نیروهای ژاندارمری آماج اصلی حملات امروز گروه‌های مسلح ضدانقلاب در مناطق غرب و شمال‌غرب بودند.

براساس گزارش ژاندارمری کردستان، نیروهای تأمین پایگاه گازرخانی از هنگ ژاندارمری سنندج، بعدازظهر امروز، حدود دو ساعت با عناصر مسلح غیرقانونی درگیر شدند.^(۱۶) این درگیری به شهادت ۵ تن و زخمی شدن یک نفر از نیروهای خودی انجامید.^(۱۷) در درگیری پایگاه کردکلان هنگ ژاندارمری سقز با افراد ضدانقلاب نیز یک سرباز وظیفه به شهادت رسید.^(۱۸) نیروهای گشت تونل ۲ محور سنندج - حسین‌آباد، عصر امروز هنگام جمع‌آوری نیروهای تأمین، در کمین ضدانقلاب گرفتار شدند که در نتیجه ۴ نفر شهید شدند و یک سرباز مجروح شد.^(۱۹)

امشب همچنین پایگاه شهید عبدی از هنگ ژاندارمری مهاباد، کارخانه قند پیرانشهر، پایگاه بردوک از هنگ ژاندارمری ارومیه، پایگاه همران از هنگ ژاندارمری سردشت، پایگاه‌های بالادستی، جعفرآباد و رازآور از هنگ ژاندارمری سنندج و پایگاه میرشکاری گردان دیواندره با عناصر مسلح غیرقانونی درگیر بودند. این درگیری‌ها بدون تلفات خاتمه یافتند.^(۲۰)

درعین‌حال، به گزارش قرارگاه حمزه سیدالشهدا، عناصر ضدانقلاب به پایگاه‌های کردوان و میرآباد در سلماس حمله کردند، اما با رسیدن نیروهای جندالله، مجبور به فرار شدند.^(۲۱)

۱۴۹

عملیات مقابله با گروه‌های ضدانقلاب، علاوه بر کانون‌های بحرانی غرب و شمال‌غرب، در دیگر مناطق کشور نیز در جریان است.

در همین زمینه، به دنبال تعقیب و مراقبت از یکی از اعضای توابع سازمان مجاهدین خلق (منافقین) در اراک، نیروهای سپاه، موفق به شناسایی یک خانه تیمی شدند. پاسداران هنگام اقدام برای دستگیری اعضای این خانه تیمی با آنها درگیر شدند که در این درگیری یک نفر از پاسداران شهید و یک نفر دیگر زخمی شد. همچنین ۳ نفر از ساکنان خانه مجروح و دستگیر شدند.

در شهرستان صومعه‌سرا (استان گیلان) نیز یک خانه تیمی متعلق به حزب توده کشف و ۱۵ نفر از اعضای این حزب دستگیر شدند.^(۲۲)

۱۵۰

در پی گزارش سه روز پیش فرمانداری پیرانشهر مبنی بر همکاری نیروهای طالبانی با عراقی‌ها و تعلیم دیدن آنان زیر نظر مستشاران خارجی در خاک عراق، گزارش‌های اطلاعاتی امروز از حمله نیروهای عراقی با کمک طالبانی‌ها به مقر بارزانی‌ها در خاک عراق حکایت دارد. براساس اعلام ستاد جنگ‌های نامنظم مستقر در پیرانشهر، از ساعت ۴ بامداد امروز، یک تیپ از نیروهای عراقی موسوم به تیپ قادسیه با استعداد ۱۵۰۰ نفر با پشتیبانی آتش توپخانه و کمک افراد جلال طالبانی و حزب دمکرات کردستان ایران از سهرای رزانوک (روبه‌روی پیرانشهر، در داخل خاک عراق و در غرب حاج‌عمران)، حمله گسترده‌ای را به مواضع نیروهای بارزانی آغاز کردند.^(۲۳) در این حمله، بارزانی‌ها پس از سه ساعت درگیری، درحالی‌که فرمانده‌شان زخمی شده بود و ۴۰ الی ۵۰ نفر از نیروهایشان نیز کشته شده بودند، به دلیل اتمام مهمات مجبور به عقب‌نشینی شدند؛ باوجوداین با ارسال مهمات و نیروی کمکی، مهاجمان پس از تصرف چند ارتفاع مهم مشرف بر جاده شهیدان پشت لوژ (روبه‌روی سردشت و شمال‌شرقی دریاچه دوکان) متوقف شدند.^(۲۴) در بعضی از منابع اطلاعاتی، شمار تلفات طالبانی‌ها ۵۰۰ کشته و تعدادی مجروح^(۲۵) و تلفات نیروهای بارزانی نیز ۲۵ کشته و ۵۰ زخمی گزارش شده است.^(۲۶)

۱۵۱

آیت‌الله خامنه‌ای امروز در دیدارهایی جداگانه با روحانیون اداره عقیدتی - سیاسی ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی و همچنین کشتی‌گیران نیروهای مسلح ارتش، بار دیگر تأکید کرد که جنگ مسئله اصلی کشور است.

پیش‌ازظهر امروز، روحانیون اداره عقیدتی - سیاسی ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران با آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور و رئیس شورای عالی دفاع دیدار کردند. در این دیدار پس از گزارش حجت‌الاسلام صفائی مسئول این اداره، آیت‌الله خامنه‌ای اهمیت ارتش و ضرورت آشنایی نزدیک ارتش با دین و روحانیت را متذکر شده و گفت: «ارتش حساس است و قشر عظیمی از باسوادان در ارتش وجود دارند که فاصله آنها قبل از انقلاب با روحانیت و دین بسیار بود و حال آن قشر عظیم دین و روحانیت را از نزدیک می‌آزمایند و اگر ما نتوانیم موفقیتی برای دین و روحانیت کسب کنیم، ضرر خواهیم کرد. ... برادران روحانی هم در این رابطه باید این مسئولیت بزرگ را کار اصلی خود قرار دهند و بیشترین وقت و تمام تلاش خود را صرف این کار اساسی کنند.»

رئیس شورای عالی دفاع در ادامه به تشریح مفهوم عقیدتی - سیاسی، معیارهای آن و همچنین ارزیابی عملکرد ارتش در جنگ پرداخت: «عقیدتی - سیاسی یعنی آن تشکیلاتی که متشکل و ضامن حفظ اندیشه درست اسلامی و سیاسی در ارتش است. ... یکی از بزرگ‌ترین معیارهای عقیدتی - سیاسی حفظ هماهنگی با فرماندهی جنگ است. ... ما وقتی ارتش خودمان را با ارتش سراپا مسلح عراق مقایسه می‌کنیم باتوجه به امکانات و تجهیزات آنها می‌بینیم که ارتش ما خیلی خوب عمل

می‌کند.» آیت‌الله خامنه‌ای ضمن تأکید بر اینکه مسئولان اداره عقیدتی - سیاسی باید الگوی نظامی‌گری و مظهر نظم باشند، جنگ را مسئله اصلی کشور اعلام کرد و در مورد رویکرد ابرقدرت‌ها به آن گفت: «مسئله اصلی امروز ما جنگ است و اگر ما امروز به این مسئله با تمام قدرت نپردازیم زبان خواهیم برد. الآن تمام قدرت‌های استکباری بقاء منافعشان در منطقه را به این می‌بینند که به هیچ قیمتی جمهوری اسلامی پیروز نشود، ولی اینجانب باید به شما عرض کنم که تمام عوامل پیروزی در ما وجود دارد و قطعاً به یاری پروردگار پیروز خواهیم شد. ... اگر شما برادران در هر حرکتی که انجام می‌دهید هدف‌گیری‌تان به سمت جنگ باشد غالب مشکلات حل خواهد شد.»^(۲۷)

امروز همچنین کشتی‌گیران نیروهای مسلح ارتش جمهوری اسلامی ایران که در مسابقات ارتش‌های جهان در فرانسه مقام اول را در رشته کشتی آزاد کسب کرده و در مجموع برنده جام قهرمانی شده‌اند، به همراه تیمسار ظهیرنژاد رئیس ستاد مشترک ارتش و اسماعیل داودی سرپرست سازمان تربیت بدنی با رئیس‌جمهور دیدار کردند. آیت‌الله خامنه‌ای ضمن ابراز خشنودی از این دیدار و اشاره به برخی از خصوصیات ارزشمند ورزشکاران گفت: «دستگاه تربیت بدنی باید مردم را تشویق کند تا به سمت یک ورزش سلامت‌بخش و هدف‌دار حرکت کند. ... خیلی‌ها سعی کردند که وانمود کنند جمهوری اسلامی با ورزش موافق نیست. ما ورزش را قبول داریم از اینکه ورزش و هرچیز دیگر در جای خودش قرار بگیرد خوشحال می‌شویم و این را عدل می‌دانیم. ... اگر دولتی همه فشار تبلیغاتش را روی یک چیز قرار دهد فرصتی برای اینکه مردم به چیزی غیر از آن بیندیشند وجود نخواهد داشت.»^(۲۸)

۱۵۲

اعضای دادگاه بین‌الملل اسلامی امروز با وزیر ارشاد اسلامی دیدار کردند. معاون امور بین‌الملل وزارت ارشاد نیز در مصاحبه‌ای به تبیین ماهیت این دادگاه و ارتباطات آن با ایران پرداخت. حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی وزیر ارشاد اسلامی، عصر امروز، در جمع اعضای هیئت دادگاه بین‌الملل اسلامی درباره موضع‌گیری مجامع بین‌المللی در قبال جنگ ایران و عراق و به‌ویژه کشتار غیرنظامیان گفت: «جنگ تحمیلی رژیم عراق علیه ایران نشان‌دهنده ماهیت شیطانی پشتیبانان صدام است که با کمک به او سعی می‌کنند تا به خیال خود به جمهوری اسلامی ضربه بزنند و این همان جریان پلیدی است که بر دنیا و مجامع بین‌المللی حاکم است و به همین خاطر است که مجامع بین‌المللی به‌ظاهر انسان‌دوست و صلح‌طلب نمی‌خواهند با این جریان که هر روز هم‌وطنان بی‌گناه و زنان و کودکان و دیگر غیرنظامی‌ها را از پای درمی‌آورد برخوردی درست داشته باشند.» وزیر ارشاد ضمن اشاره به بمباران مریوان، در مورد انتظار جمهوری اسلامی از این دادگاه افزود: «ما امیدواریم برادرانمان در هیئت دادگاه بین‌الملل اسلامی باتوجه به موازین اسلامی و انسانی به بررسی این فاجعه که از سوی استکبار و کفر جهانی به انقلاب اسلامی ایران تحمیل شده است، بپردازند و هیچ‌گاه انتظار نداریم که برخلاف حق به نفع ما موضع بگیرند.» ایوب

بخاری سخنگوی هیئت مذکور نیز در این دیدار با اشاره به آغاز جنگ ایران و عراق در تاریخ ۲۲ سپتامبر ۱۹۸۰ (۳۱ شهریور ۱۳۵۹)، راجع به تأثیر این جنگ بر دنیای اسلام و موضع‌گیری دنیای غرب و نیز سازمان‌های اسلامی در قبال آن گفت: «باید بگوییم این جنگ شاید یکی از غم‌انگیزترین تراژدی‌های تاریخ باشد که متأسفانه گریبان‌گیر دنیای اسلام شده و در این میان دنیای غرب اجازه نمی‌دهد خساراتی را که به ایران وارد شده بررسی شود و متأسفانه تاکنون یک فرد مسلمان از هیچ سازمانی برای بررسی این تراژدی غم‌انگیز نیامده تا عمق فاجعه را بررسی کند.» وی همچنین با ذکر اینکه «کار ما تقریباً و باتوجه به مدارکی که وزارت ارشاد اسلامی در اختیار ما قرار داده بود، به پایان رسیده بود»، خواستار بازدید مجدد از مرزها شد.^(۲۹)

ایوب بخاری با تأکید بر اینکه عدم همکاری عراق «کار دادگاه بین‌الملل اسلامی را مختل نخواهد کرد»، اظهار اطمینان کرد «که عراق کاملاً در جریان وظایف دادگاه که همان بررسی جنایات جنگی است قرار دارد.» وی تعیین متجاوز را هدف دادگاه بین‌الملل اسلامی دانست و افزود: زمان اعلام نتیجه نامشخص است.

سخنگوی دادگاه بین‌الملل اسلامی گفت: «دادگاه قبل از شروع کار خود به‌طور رسمی با سفیر عراق در پاکستان تماس گرفت و مأموریت خود را به اطلاع او رساند، لکن تاکنون پاسخی به مأموریت ما داده نشده است. ... براساس قوانین اسلام در این صورت دادگاه منتظر نمی‌ماند و باتوجه به شواهد و برداشت‌های خود قضاوت خواهد کرد. ... قوانین بین‌المللی و قوانین اکثر کشورها هم این‌گونه است.» ایوب بخاری در پایان درمورد محل اعلام رأی این دادگاه گفت: «ما قطعاً نتیجه تحقیقات و رأی دادگاه را در تهران اعلام نمی‌کنیم. این اعلام رأی در کشور دیگری صورت خواهد گرفت.»^(۳۰)

امروز همچنین محمدابراهیم اصغرزاده معاون امور بین‌الملل وزارت ارشاد اسلامی، در مصاحبه با خبرگزاری جمهوری اسلامی درباره اعضای دادگاه بین‌الملل اسلامی و ارتباطات آنها با جمهوری اسلامی گفت: «اعضای این دادگاه عده‌ای از حقوق‌دانان و وکلای طرفدار انقلاب اسلامی هستند که اغلب آنها پاکستانی می‌باشند و در تماس‌های مکرر با مسئولین فرهنگی ما در پاکستان اعلام آمادگی کردند که در یک کار تبلیغی و حقوقی صدام را محکوم کنند. ... اساس طرح این دادگاه بر این مبنا بود تا با تهیه مقدماتی یک تشکیلات حقوقی و انقلابی، به‌منظور دفاع از مسائل حقوقی نهضت‌های آزادی‌بخش جهان تشکیل شود و لذا با دستور آقای موسوی نخست‌وزیر و پیگیری مسئولان امر، قضیه به شکل فعلی درآمد.» وی با اعلام اینکه محمد چودری، محمد ایوب بخاری، عبدالستار راج پوت، عبدالله عثمان سلیمان و مسعود مختار اعضای اصلی این هیئت هستند، افزود: سه نفر دیگر به نام‌های کوکب صدیقی، بهتار افندی و علی الهادی موفق نشدند همراه با این هیئت به ایران سفر کنند. اصغرزاده همچنین اعلام کرد که آقای حیدر فارق مودودی، پسر ارشد علامه ابوالاعلی مودودی بنیان‌گذار جماعت اسلامی پاکستان نیز به ایران سفر کرده است، ولی به‌دلیل عدم موافقت سایر اعضا با ریاست وی بر این هیئت، «تصمیم گرفت به‌تنهایی تحقیق کند و در این رابطه

امکاناتی هم در اختیار او گذاشته شد، اما فعالیت چندانی نکرد.»

وی در مورد ترکیب اعضای این هیئت و بازتاب و محور حرکت آن گفت: «اعضای این دادگاه را باید جزء گروهی از طرفداران انقلاب اسلامی به حساب بیاوریم که قصد دارند برای انقلاب کار تبلیغی بکنند و به هیچ سازمان جهانی وابستگی ندارند و آنچه حائز اهمیت است اعتبار این اشخاص در بین مردم خودشان است و در مجموع بازتاب سفر این هیئت به ایران در خارج از کشور و همچنین جوامع اسلامی نتایج بسیار مثبتی را در بر داشته است و در حال حاضر محور اصلی حرکت این هیئت تشریح ضربه‌ای است که جنگ تحمیلی عراق بر ایران و به اسلام وارد کرده است و مواضع این هیئت در قبال جنگ تحمیلی عراق بر علیه ایران در پایان سفرشان به ایران و در لندن اعلام خواهد شد.» معاون امور بین‌الملل وزارت ارشاد اسلامی در پایان این گفت‌وگو ضمن تشکر از همکاری ستاد تبلیغات جنگ و وزارت امور خارجه و نیز اشاره به برخورد سرد سفارت ایران در پاکستان، درباره دورنمای فعالیت این هیئت گفت: «این هیئت به منظور تشکیل اتحادیه‌ای از حقوق‌دانان جهان اسلام که دارای دفتری در تهران باشد خواستار کمک‌های مالی و معنوی جمهوری اسلامی ایران هستند.»^(۳۱)

۱۵۳

در حالی که مقامات رسمی سعودی ضمن ادعای ارائه بهترین خدمات رفاهی به حجاج، از عدم مسامحه در برابر هرگونه فعالیت غیرعبادی در طول مراسم حج سخن می‌گویند، سرپرست حجاج ایرانی با اشاره به مشکلات زائران ایران در عربستان، بر لزوم برگزاری راهپیمایی‌های سیاسی تأکید کرد.

حجت‌الاسلام موسوی خوئینی‌ها نماینده امام خمینی و سرپرست حجاج ایرانی، عصر امروز در یک مصاحبه رادیو تلویزیونی در محل بعثه امام خمینی در مدینه، راجع به نحوه رفتار دولت عربستان با حجاج ایرانی گفت: «دولت عربستان به نظر می‌رسد که ... با انجام یک سلسله مسائل عادی و اموری که جزو وظایفشان است بگویند ما خوش رفتاری می‌کنیم. ... ما امسال از همین حالا مشکلاتی داریم. مثلاً دیده‌اید اطراف محل زندگی ما پر از مأمور است که هریک فرد غیرایرانی که به اینجا بیاید وقتی برمی‌گردد اول گرفتاری است که چه کار داشتید و چرا رفته بودید. علمایی که از کشورهای دیگر به دیدن ما آمده بودند وقتی بیرون رفتند آنها را گرفته بودند ... به‌طور کلی ایرانی‌ها آزادی در رفت و آمدهای خود ندارند و همه‌جا آنها را کنترل می‌کنند.» وی در مورد علاقه حجاج غیرایرانی به مراسم حجاج ایرانی گفت: «امسال نمونه‌های بیشتری نسبت به سال گذشته داشته‌ایم از علاقه حجاج غیرایرانی نسبت به مراسم حجاج ایرانی و کار اساسی هم این است که مردم خودشان دارند انجام می‌دهند، البته در کنار اینها دفتر تبلیغات سازمان حج هم وظایف مهمی را به عهده گرفته است، اما به‌عنوان کارهای حماسی و شورانگیز و اعلام عمومی حجاج مراسم راهپیمایی هم خواهند داشت. البته تابه‌حال، یک مراسم راهپیمایی

مختصرتری برگزار شده و امیدواریم ما امسال یکی دو راهپیمایی باشکوه برگزار کنند.»
 موسوی خوئینی‌ها خواستار فراهم‌شدن امکانات برگزاری حج واقعی براساس قرآن شد و گفت: «چیزی که ما می‌فهمیم و حج واقعی است اینست که در حج باید موضع اسلام در برابر قدرت‌های کفر جهانی بیان شود و این مسئله مطرح گردد که امروز اسلام در سطح جهان با کدام قدرت‌ها در تضاد است ... باید حتماً مطرح شود که امریکا دشمن اسلام و دشمن بشریت است و شوروی متجاوز است و اگر مجالش دهند از افغانستان پایش را فراتر می‌گذارد و باید مطرح شود که اسرائیل باید از بین برود. ... در یک نامه رسمی که در آغاز حرکتیم از ایران به مقامات بلندپایه عربستان نوشته‌ام، گفتم که برای انجام حج صحیح باید این امور درست شود و حتماً باید برای اعلام انزجار عمومی و رسمی از کفار و مشرکین و امروز امریکا، شوروی و اسرائیل باید دو راهپیمایی بزرگ برگزار شود و دولت عربستان باید امکانات برگزاری این راهپیمایی‌ها را فراهم کند.»

سرپرست حجاج ایرانی درمورد انتشار روزنامه فارسی‌زبان و ضدایرانی /المدینه در عربستان نیز گفت: «بالینکه دولت عربستان قبل از آمدن حجاج متعهد شده بود جلوی نشریاتی را که مخالف جمهوری اسلامی و انقلاب ایران است بگیرد ... یک عده سلطنت‌طلب و ضدانقلاب را جمع کرده و به‌دست آنها مطالبی علیه ایران و انقلاب دارد منتشر می‌کند. ... و روزنامه‌ای را به زبان فارسی منتشر می‌کنند که از جهتی بگویند ما به احترام حجاج که از خبر محروم نباشند روزنامه فارسی‌زبان برایشان منتشر می‌کنیم و از طرف دیگر، چون می‌بینند اگر این مطالب را به‌وسیله نویسندگان خودش منتشر کند خریداری ندارد مثلاً فکر کرده اگر مثلاً تیپ‌های بختیار و امثال او بنویسند که آن مهره‌های معمولی هستند لابد خیلی خواننده خواهد داشت. ... به‌طورکلی یک خط ضداسلامی در روزنامه وجود دارد که همان حرف دولت عربستان به جدایی دین یعنی جدایی دین از سیاست است. ... دولت عربستان از یک طرف می‌خواهد نشان دهد که ما نسبت به ایرانی‌ها چنان و چنین رفتار می‌کنیم ... اما ناگهان دست به انتشار چنین روزنامه‌ای می‌زند که یک روزنامه ضدانقلابی است و گرفتن آن از دست ناشرین و خواندن آن حرام است و حجاج ما فریب این چیزها را نمی‌خورند.»

وی همچنین درخصوص ماهیت سیاسی - عبادی مراسم حج گفت: «امروز دیگر در همه دنیا این مسئله به‌صورت جدی مطرح شده که در حج حتماً مسائل سیاسی وجود دارد و حجاج ما رژیم عربستان را وادار به عکس‌العملی کردند که نشان داد که حج با سیاست همراه است. چون اگر جداسازی چرا یک سیاست طرف‌دار امریکا را در حج اعمال می‌کنند. ... سرکوب کردن شعار مرگ بر امریکا هم یک سیاست است.»

گفتنی است امشب با حضور حدود ۵۰ هزار زائر ایرانی و زائران کشورهای دیگر مراسم دعای کمیل در کنار قبرستان بقیع برگزار شد؛ به گزارش خبرنگار روزنامه کیهان، در پایان این مراسم شعارهای

الله اکبر، لاله‌الله، محمدرسول‌الله، مرگ بر امریکا، مرگ بر شوروی و مرگ بر اسرائیل، سر داده شد.^(۳۲) از سوی دیگر، دیروز رادیو بی‌بی‌سی از آمادگی عربستان سعودی برای موسم حج و استقبال از زائران خبر داد و به نقل از علی‌الشاعر وزیر اطلاعات این کشور، اعلام کرد که پس از جلسه کابینه دولت عربستان و توضیحات وزیران مسئول در امور حج، شاه فهد ضمن ابراز خشنودی، دستور داد تا «تمامی امکانات لازم در خدمت حجاج قرار داده شود»؛ طبق همین گزارش پادشاه عربستان تأکید کرده است که «در میان [در مقابل] هرگونه فعالیت و یا ناآرامی که ممکن است باعث انزجار حجاج و بازداشتن آنها از ادای فریضه حج [شود] مسامحه‌کاری نشود.»^(۳۳)

۱۵۴

هیئت پارلمانی ایران به ریاست حجت‌الاسلام محمد یزدی، که برای شرکت در مراسم سالگرد تأسیس جمهوری دموکراتیک خلق کره، عازم پیونگ یانگ شده است، در یک توقف سه‌روزه در پکن پایتخت چین، با نایب‌رئیس کمیته دائمی کنگره ملی خلق چین و همچنین مقامات جمعیت اسلامی چین دیدار و گفت‌وگو کرد. در پی این دیدار، امروز اخباری درمورد خریدهای تسلیحاتی ایران و عراق از چین انتشار یافت.^(۳۴) رادیو بغداد نیز مدعی شد که مسئولان دفتر حافظ منافع ایران در واشنگتن، اقداماتی را برای خریدهای تسلیحاتی انجام می‌دهند.^(۳۵)

در دیدار امروز هیئت ایرانی با نایب‌رئیس کمیته دائمی کنگره ملی خلق چین و چند تن از اعضای این کنگره، سیاست‌های جمهوری اسلامی در قبال جنگ با عراق و سایر مسائل مهم جهانی مورد بحث و گفت‌وگو قرار گرفت. نایب‌رئیس کمیته دائمی کنگره ملی خلق چین نیز با اشاره به روابط دوستانه دو کشور، گسترش زمینه‌های همکاری بین ایران و چین را خواستار شد.^(۳۶)

همچنین امروز، مسئول جمعیت اسلامی چین در دیدار با هیئت پارلمانی ایران ضمن خیرمقدم به آنان گفت: «جمهوری اسلامی ایران علی‌رغم وضعیت جنگی توانسته است به پیروزی‌هایی در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی دست یابد.» محمد یزدی نیز ضمن ابراز خشنودی از این دیدار، برای مسلمانان چین آرزوی موفقیت در زمینه پیشبرد احکام اسلام و قرآن کرد.^(۳۷)

۱۵۵

تحلیل‌هایی مبنی بر رضایت ایران از هواپیماربایی در خطوط هوایی فرانسه و هم‌صدایی هواپیماربایان با جمهوری اسلامی ایران مطالبی است که در عین ابراز قدردانی رسمی مقامات فرانسوی از اقدامات دولت ایران در این زمینه، در روزنامه‌های فرانسوی، منتشر شده است.

گروگان‌های آزادشده هواپیمای خطوط هوایی فرانسه امشب با استقبال پیرمورای نخست‌وزیر فرانسه، وارد فرودگاه اورلی پاریس شدند. به گزارش خبرگزاری فرانسه مورای در این مراسم ضمن تجلیل از شهامت خدمه و مسافران هواپیما، مراتب قدردانی خود از مسئولان

ایرانی را نیز یادآور شد: «من از مقامات ایرانی به دلیل دخالتشان در این جریان تشکر می‌کنم. ... لازم است همه ملل در مقابل تروریسم بین‌المللی متحد باشند.»^(۳۸) گزارش این خبرگزاری همچنین حاکی است که کلود شسون وزیر امور خارجه فرانسه نیز با ارسال پیامی به علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه ایران، «قدردانی دولت فرانسه از فعالیت‌های مقامات ایرانی در حل ماجرای ربودن یک فروند هواپیمای ایرفرانس را به اطلاع همتای ایرانی خود رسانده است.» رئیس‌سندیکای ملی کارکنان مکانسین شرکت ایرفرانس (بخش پرواز) نیز در تلگرامی به سفارت ایران در پاریس، از دولت جمهوری اسلامی قدردانی کرد.^(۳۹)

از سوی دیگر، بنا به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از پاریس، روزنامه‌های فرانسوی همانند *لیبراسیون*، *لوماتن*، *فیگارو* و *لوکوتیدین دوپاری*، امروز نیز به این ماجرا پرداختند. براساس گزارش این خبرگزاری روزنامه *لوماتن* ضمن «سنجیده و متناسب با اوضاع» دانستن انتقادات ایران از فرانسه، هواپیماربایان را با ایران هم‌آوا توصیف کرد و نوشت آنها «در واقع آنچه را که جمهوری اسلامی ایران به‌طور پنهان فکر می‌کند، با صدای بلند تکرار کردند.» در این گزارش به نقل از *لوکوتیدین دوپاری* آمده است: «ربایندگان با [از] موضع موافق رژیم تهران نسبت به آنان کاملاً آگاه بودند.» خبرگزاری جمهوری اسلامی همچنین از انعکاس گسترده قاطعیت دولت ایران در این قضیه و نیز تشکر دولت فرانسه از مقامات جمهوری اسلامی ... در رسانه‌های گروهی و رادیو و تلویزیون این کشور خبر داد.^(۴۰)

۱۵۶

روزنامه کویتی/القبس با انتشار خبر درگیری لفظی بین هیئت‌های نمایندگی ایران و عراق در جریان اجلاس بین‌المللی مسئله فلسطین در ژنو، افزود این درگیری، اذهان را از مسئله فلسطین به سمت جنگ ایران و عراق منحرف کرد.

خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از روزنامه *القبس* در این باره گزارش داد: «این درگیری زمانی شروع شد که علی‌اکبر ولایتی گفت اقدام عراق در تحمیل جنگ به جمهوری اسلامی ایران موجب انحراف نیروهای ایران از جبهه مبارزه با صهیونیسم شد. بنا به نوشته این روزنامه سپس وزیر مشاور در امور خارجه عراق در جواب سخنان وزیر خارجه کشورمان مدعی خرید سلاح‌های اسرائیلی از جانب ایران شد و سپس افزود: ایران جنگ را به ما تحمیل کرده است. دکتر ولایتی نیز در پاسخ به حضور نیروهای عراق در خاک ایران اشاره [کرد]، اما به نوشته این روزنامه رئیس هیئت نمایندگی عراق با طرح این ادعا که "ایران تمامی تلاش‌های بین‌المللی برای خاتمه جنگ را رد کرده است" سعی کرد به سخنان دکتر ولایتی پاسخ دهد.»^(۴۱)

۱۵۷

بانک عمران اسلامی در نشست امشب خود، پرداخت یک کمک ۲۵ میلیون دلاری به عراق را تصویب کرد. روزنامه جمهوری اسلامی با اعلام این خبر نوشت: امشب همچنین رئیس بانک مرکزی عراق که به دعوت همتای مصری خود برای یک دیدار دوازده عازم مصر شده است، هنگام ورود به این کشور از سرگیری روابط بانکی بین دو کشور را محور مذاکرات خود در قاهره اعلام کرد.^(۴۲)

۱۵۸

با تداوم درگیری‌ها در لبنان و نیز انتشار اخباری مبنی بر اعزام ناوهای جنگی امریکایی و فرانسوی به سواحل آن کشور، وزیر امور خارجه ایران، ضمن اعلام حمایت جمهوری اسلامی از مقاومت مردم لبنان، اقدامات خشونت‌آمیز دولت لبنان و مداخله نیروهای چندملیتی در این کشور را محکوم کرد.

به گزارش خبرگزاری فرانسه، امروز ناوگان‌های جنگی امریکا با دو هزار تفنگ‌دار عازم سواحل لبنان شد؛ از سوی دیگر، به دنبال مخالفت سران جبهه نجات ملی با پیشنهاد رئیس‌جمهور لبنان برای مذاکره، امشب بخش شرقی بیروت از جمله بندر جونیه، تپه‌های اطراف بیروت و همچنین محلات مسیحی‌نشین شرق این شهر به شدت بمباران شد.^(۴۳)

هم‌زمان با ادامه درگیری‌ها در غرب بیروت، امروز یکی از مشاوران بلندپایه فرانسوا میتران رئیس‌جمهور فرانسه، به منظور گفت‌وگو با مقامات لبنانی وارد بیروت شد. روزنامه النهار در این باره نوشت: «مشاور میتران حامل پیشنهادی برای تشکیل یک میزگرد از رهبران جناح‌های مختلف متخاصم لبنانی در عرشه یکی از ناوهای جنگی فرانسوی است که در آب‌های بیروت توقف کرده است».

ولید جنبلاط رهبر دروژی‌های لبنان، در مصاحبه‌ای با اشاره به اشغال نظامی بخش‌هایی از بیروت توسط ارتش فالانژیست‌ها هرگونه مذاکره سیاسی با دولت لبنان را رد کرد. وی همچنین گفت در صورتی که مک فارلین «چیز تازه‌ای داشته باشد حاضریم در دمشق با وی گفت‌وگو کنیم».

امروز همچنین علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه ایران، در گفت‌وگویی با خبرگزاری جمهوری اسلامی وقایع اخیر لبنان به ویژه بیروت غربی را «یک توطئه حساب شده برای سرکوبی شیعیان و مسلمانان محروم لبنانی» دانست که هدف آن «گسترش حاکمیت امریکا در صحنه لبنان و نیز تثبیت قوای اشغالگر رژیم صهیونیستی در این کشور و از میان برداشتن آخرین موانع موجود یعنی مقاومت مسلمانان و شیعیان محروم و آزاده لبنان» می‌باشد. وی «مقاومت و پایداری شیعیان محروم و مسلمان آزاده لبنان» را راهکار خنثی کردن توطئه مذکور دانست و خطاب به دولت لبنان گفت: «به دولت لبنان در مقابل این مسلمان‌کشی‌ها جداً اخطار می‌کنیم و آنها را از انجام چنین اقداماتی که [جز] خدمت به منافع امریکا و تحت‌الحمايه قراردادن لبنان نتیجه‌ای

ندارد بر حذر می‌داریم.» ولایتی در پایان این گفت‌وگو از کشورهای عربی و اسلامی و غیرمتعهد خواست: «با احساس مسئولیت در قبال تجاوز نیروهای آمریکایی در پوشش نیروهای به‌اصطلاح صلح چندملیتی و حمایت آنها از اشغالگران صهیونیست مقاومت کرده و با این دخالت‌ها و آتش‌افروزی‌ها مخالفت نمایند.»^(۴۴) در همین حال، وزارت امور خارجه نیز با فراخواندن کاردار سفارت لبنان در تهران، مراتب اعتراض ایران به کشتار مسلمانان لبنان را به وی ابلاغ کرد.^(۴۵)

ضمیمه گزارش ۱۴۶: اهداف عراق از بمباران منطقه بانه و میوان

ارتش عراق به دنبال آگاهی از عملیات آتی ایران در منطقه بانه و میوان، برای پیشگیری از اجرای این عملیات اقدامات مختلفی از جمله تقویت نیرو و استحکامات در این منطقه و بمباران شهرهای بانه و میوان را در دستور کار خود قرار داد. در این خصوص عراق اولین حمله هوایی خود را در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۸، به روستای سروآباد در جنوب شرقی میوان انجام داد و علاوه بر این تهدید کرد که شهرهای بانه و میوان را هم بمباران خواهد کرد و از مردم خواست تا این مناطق را تخلیه کنند. چند روز بعد، ارتش عراق در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۱۰ به شدت شهر میوان را بمباران کرد به گونه‌ای که فقط ۳۰ راکت عمل نکرده از این بمباران باقی ماند. در این اقدام قسمت‌های زیادی از شهر تخریب شد و بیش از ۶۰ نفر شهید و ۲۰۰ تن مجروح شدند. این بمباران‌ها در شهریور و مهرماه سال ۱۳۶۲ ادامه یافت و به دلیل نبود سلاح ضد هوایی مناسب (هاگ) هواپیماهای عراقی به راحتی عملیات‌های خود را در مناطق مذکور انجام می‌دادند.

درواقع، دشمن قصد داشت تا از طریق وارد آوردن ضایعات و تلفات به مراکز تجمع نیرو و مراکز پشتیبانی در منطقه به نحوی در روند آماده‌سازی قوای ایران برای عملیات والفجر ۴ در دهانه شیلر وقفه ایجاد کند و علاوه بر فشار روانی بر نیروهای مردمی، بر مشکلات اجتماعی - سیاسی منطقه نیز بیفزاید.^(۴۶)

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۲/۶/۱۰

۱. سند شماره ۱۳۱/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات والفجر ۴، گزارش رویان قرارگاه خاتم‌الانبیا، داوود رنجبر، ۱۳۶۲/۵/۲۴، صص ۷۹ - ۷۸.
۲. سند شماره ۲۸۲/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه خاتم‌الانبیا در عملیات والفجر ۴، داوود رنجبر، ۱۳۶۲/۵/۲۴ تا ۱۳۶۲/۶/۱۵، صص ۱۴۰ - ۱۳۹.
۳. سند شماره ۳۱۸۳۳۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از رکن ۲ قرارگاه عملیاتی شمال غرب کشور به معاونت عملیات و اطلاعات فرماندهی نیروی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۲/۶/۱۰، ص ۲.
۴. سند شماره ۳۴۵۹۵۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش استانداری کردستان، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۵. سند شماره ۳۴۶۲۳۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش استانداری کردستان، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۶. سند شماره ۳۴۶۲۳۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش استانداری کردستان، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۷. سند شماره ۳۴۳۴۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی استان کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۲/۶/۱۲.
۸. سند شماره ۲۸۲/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۱۴۱.
۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۶۶، ۱۳۶۲/۶/۱۱، ص ۱، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۱۰. همان، ص ۱۹، به نقل از رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۲/۶/۱۰، ساعت ۱۹:۴۵.
۱۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۶۸، ۱۳۶۲/۶/۱۳، ص ۲، سنجندج - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۱.
۱۲. سند شماره ۲۳۲۰۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: بولتن اطلاعات داخلی نخست‌وزیری، شماره ۲۶۲، ۱۳۶۲/۶/۱۶، ص ۲.

۱۳. سند شماره ۹۵۱۸۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات - عملیات قرارگاه نجف به واحد طرح و عملیات ستاد منطقه ۷، ۱۳۶۲/۶/۱۲.
۱۴. روزنامه صبح آزادگان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲.
۱۵. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲.
۱۶. سند شماره ۳۴۶۲۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش رکن ۳ ناحیه ژاندارمری کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۲/۶/۱۱، ص ۱.
۱۷. سند شماره ۳۵۵۸۳۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات - عملیات قرارگاه حمزه سیدالشهدا به طرح و عملیات ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۳، ص ۳.
۱۸. سند شماره ۳۵۴۴۴۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش رکن ۳ قرارگاه عملیاتی شمال غرب ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران به رکن ۳ فرماندهی ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۲/۶/۱۱، صص ۳ و ۴.
۱۹. سند شماره ۳۴۶۲۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۲۰. سند شماره ۳۵۴۴۴۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۱ - ۴.
۲۱. سند شماره ۳۵۵۸۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات - عملیات قرارگاه حمزه سیدالشهدا به طرح و عملیات ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۱، ص ۱.
۲۲. سند شماره ۲۳۲۰۴۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: بولتن اطلاعات داخلی نخست وزیر، شماره ۲۶۱، ۱۳۶۲/۶/۱۳، ص ۲.
۲۳. سند شماره ۳۱۸۳۴۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش رکن ۲ قرارگاه عملیاتی شمال غرب نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران به اطلاعات - عملیات فرماندهی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۲/۶/۱۲.
۲۴. سند شماره ۳۵۴۴۲۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات - عملیات قرارگاه حمزه سیدالشهدا به طرح و عملیات ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۳.
۲۵. سند شماره ۳۵۱۳۷۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات - عملیات قرارگاه حمزه سیدالشهدا به طرح و
- عملیات ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۶، ص ۱.
۲۶. سند شماره ۱۱۳۲۶۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش روزانه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، شماره ۳۶۱، ۱۳۶۲/۶/۲۱، ص ۴.
۲۷. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲۲.
۲۸. همان، ص ۱.
۲۹. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۰، ص ۲۲.
۳۰. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۲/۶/۱۰، ص ۳.
۳۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۶۶، ۱۳۶۲/۶/۱۱، صص ۱۰ - ۸، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۳۲. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲.
۳۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۶۵، ۱۳۶۲/۶/۱۰، ص ۳۸، به نقل از رادیو بی بی سی، ۱۳۶۲/۶/۹، ساعت ۷:۳۰.
۳۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۶۶، ۱۳۶۲/۶/۱۱، ص ۳۱، به نقل از رادیو ایران، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۳۵. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۴، به نقل از رادیو بغداد، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
- روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۱.
۳۵. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲.
۳۶. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲۱.
۳۷. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۳.
۳۸. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۶۷، ۱۳۶۲/۶/۱۲، صص ۷ و ۸، پاریس - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۱.
۳۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۶۶، ۱۳۶۲/۶/۱۱، ص ۱۶، کویت - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۰.
۴۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۳.
۴۱. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲۴.
۴۲. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۱۱.
۴۳. روزنامه کیهان، ۱۳۶۲/۶/۱۲، ص ۲۴.
۴۴. سند شماره ۱۳۱/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۱۲۰ - ۱۱۹.